

Příběhová próza
ze života dětí
(próza s dětským
hrdinou)

Terminologie (podle Jaroslava Tomana)

▶ Příběhová próza ze života dětí

▶ Řada žánrových forem a typů: povídka, novela, črta, román

▶ Tematické varianty žánru/žánrové varianty:

▶ Prázdninový příběh

▶ Próza s dívčí hrdinkou

▶ (Próza s chlapeckým hrdinou)

▶ Aj.

▶ Referenční hrdina

► Základní kompoziční typy:

Do počátku 20. století

- ▶ Konec 19. století: populární historické povídky
  - ▶ Václav Beneš Třebízský
  - ▶ Karel Václav Rais
  - ▶ Alois Jirásek

- ▶ Oblíbení i na počátku století 20.

Od počátku století do 1. světové války

- ▶ 3 základní témata:
  - ▶ A) Studie dětské psychiky
  - ▶ B) Sociálně kritické obrazy venkovských dětí
  - ▶ C) Humorně pojatý typ dětského uličníka

A) Studie dětské psychiky

- ▶ Božena Benešová (1873-1936)
- ▶ *Pro děti - nebo o dětech?*
  - ▶ Básně, kritiky, fejetony, romány, např. *Člověk* (1919-1920) a zvláště povídky: *Nedobyta vítězství* (1910), *Tři povídky* (1914), *Kruté mládí* (1917)
  - ▶ Nejznámější novela *Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová* (1936)

▶ **Marie Gebauerová (1869-1928)**

▶ Překladatelka, spisovatelka, učitelka

▶ *Jurka* (1901), *Jurka student* (1922), *Pět' a pes* (1916)

▶ **Růžena Svobodová (1868-1920)**

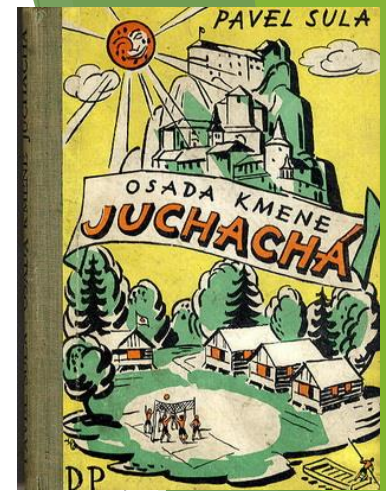
▶ Impresionistka

▶ *Pokání Blaženčino* (1908)

▶ *Hrdinné a bezpomocné dětství* (1920)

B) Sociálně kritické obrazy venkovských dětí

- ▶ Pavel Sula (1882-1975)
  - ▶ Učitel, spisovatel, organizátor kulturního života dětí a mládeže
  - ▶ *Dolánka* (1908)
  - ▶ *Zeměžluč* (1910)
  - ▶ Drobné črty: *Človíček* (1913), *Majda Bobeček* (1912)
  - ▶ Meziválečné období: *Letňáskové* (1931), *Osada kmene Juchachá* (1936)

▶ Karel Půlpán (1885-1914)

▶ Povídky: *Chudé děti* (1912),

Bez maminky (1913)

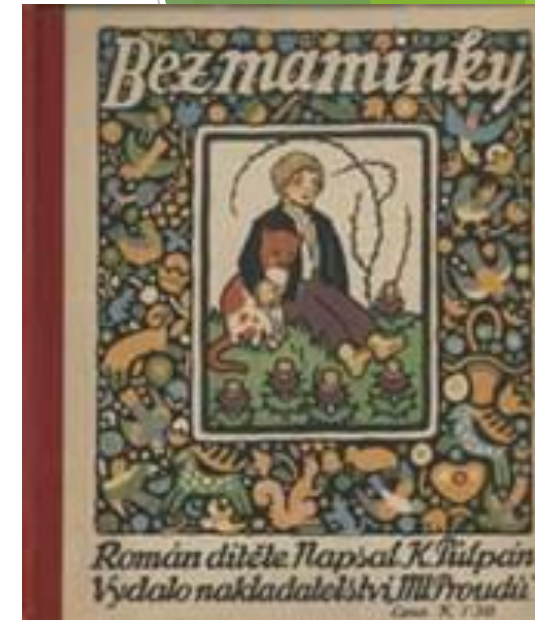
▶ Josef Krušina ze Švamberka (1850-1914)

▶ Učitel, spisovatel (povídky, črty, folkloristické články)

▶ *U Benešů* (1908)

▶ *V domovské obci* (1905)

▶ *Z prvních potyček* (1907)

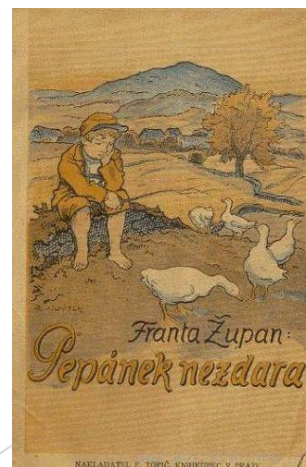
▶ **Jindřich Šimon Baar (1869-1925)**

- ▶ Katolický kněz, spisovatel
- ▶ představitel Katolické moderny
- ▶ Život i dílo spojeno s Chodskem
- ▶ *Hanýžka a Martínek* (1927)

C) Humorně pojatý typ dětského uličníka

- ▶ František (Franta) Župan (1858-1929)
  - ▶ Vlastním jménem František Procházka
  - ▶ Učitel, spisovatel
  - ▶ Humoristická próza, povídky, bajky, satiry a pohádky
  - ▶ *Pepánek nezdara* (4 díly: 1907-1921)

1918-1945

- ▶ Pokračuje tvorba autorů předchozího období (Benešová, Župan, Baar aj.)
- ▶ Hledání kvalitní příběhové prózy
- ▶ Důraz na komplexnost funkcí literatury pro děti a mládež
- ▶ Okruhy (pomůckově):
  - ▶ A) Díla legionářů
  - ▶ B) Humoristická tvorba (nejen) pro děti
  - ▶ C) Děti a venkov, děti a příroda
  - ▶ D) Chlapecká próza ve 30. letech
  - ▶ E) Prózy s detektivními a dobrodružnými motivy
  - ▶ F) Příběhová próza s historickou tematikou

A) Díla legionářů

- ▶ Často ve výběrech: např. *Legionářské povídky* (1928)
- ▶ 3 významní autoři:
  - ▶ František Langer
  - ▶ Rudolf Medek
  - ▶ Josef Kopta

► Josef Kopta (1894-1962)

- Prozaik, dramatik, příležitostný básník, novinář
- *O rytíři s plnovousem* (1928, poté in *Tři do kornoutu*) - veršovaná pohádka
- *Antonín a kouzelník* (1930) - povídka
- *Přívoz pod ořechy* (1938) - román
- *Poštovní holub č. 17* (1939) - pásmo povídek

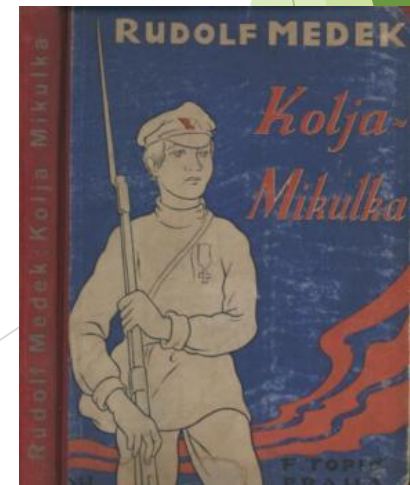

▶ Rudolf Medek (1890-1940)

- ▶ Původně učitel, po válce generálem a ředitelem Památníku odboje
- ▶ *O našich legiích, dětech a zvířátkách v Sibiři (1921)*
- ▶ *Kolja Mikulka (1927)*

► František Langer (1888-1965)

► Lékař, voják, spisovatel

► Pro děti:

► Několik loutkových her

► *Železný vlk* (1920)

► *Pes druhé roty* (1923)

► *Bratrstvo bílého klíče* (1934)

► *Děti a dýka* (1942 v
Londýně, 1946 v ČSR)

B) Humoristická tvorba (nejen) pro děti

▶ Autoři:

- ▶ (F. Župan)
- ▶ (F. Langer: Bratrstvo bílého klíče)
- ▶ E. Bass
- ▶ K. Poláček
- ▶ J. Žák
- ▶ (Z. Jirotko)

► Eduard Bass (1888-1946)

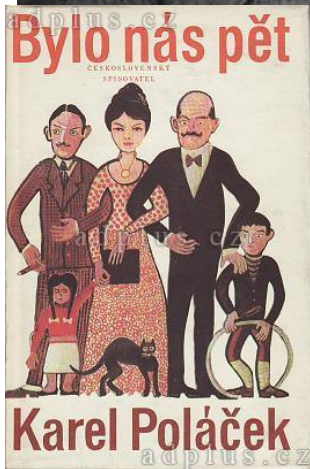
► Novinář, prozaik, autor aktovek pro kabaret i písňových textů, kabaretiér, recitátor, herec, autor šansonových a kupletových textů, konferenciér

► Vlastním jménem Eduard Schmidt

► *Klapzubova jedenáctka* (1922)

► Zfilmována 1938, později na motivy knihy natočen i seriál

► Karel Poláček (1892-1944)

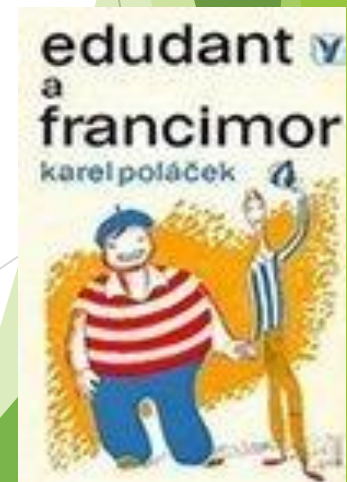
► Novinář (soudničky a další žurnalistické žánry), prozaik, filmový scenárista

► Pro děti:

► *Edudant a Francimor* (1933)

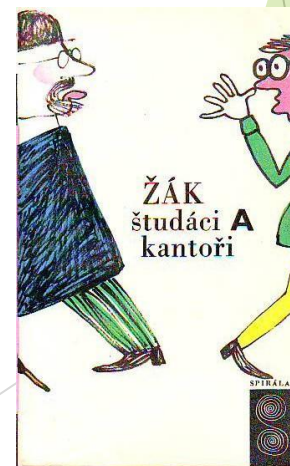
► *Bylo nás pět* (z pozůstalosti 1946)

► Seriálové zpracování

► Jaroslav Žák (1906-1960)

- Spisovatel, středoškolský pedagog, scenárista, lektor státního filmu, novinář
- *Študáci a kantoři* (1937) - podklad pro film *Škola, základ života*
- *Cesta do hlubin študákovy duše* (1938)

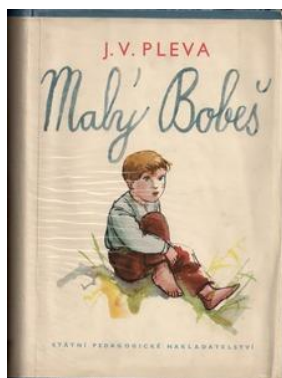
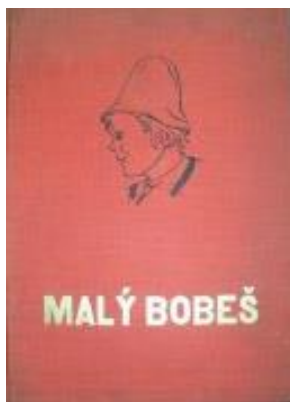

C) Děti a venkov, děti a příroda

▶ Autoři:

- ▶ J. V. Pleva
- ▶ F. Háj
- ▶ A. Kutinová
- ▶ R. Těsnohlídek
- ▶ B. Říha
- ▶ Skupina ruralistů:
  - ▶ J. Knap
  - ▶ F. Křelina
  - ▶ V. Prokůpek

► Josef Věroným Pleva (1899-1985)

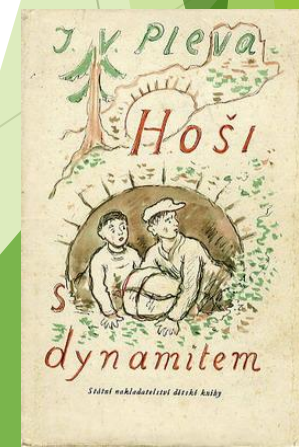
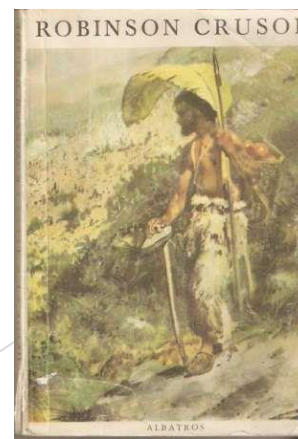

► Mj. učitel a spisovatel

► *Malý Bobeš* (1-3: 1931 - 1933 - 1943, přeprac. 1950)

► *Hoši s dynamitem* (1934)

► Převyprávění a aktualizace *Robinsona Crusoe* (1959) aj.

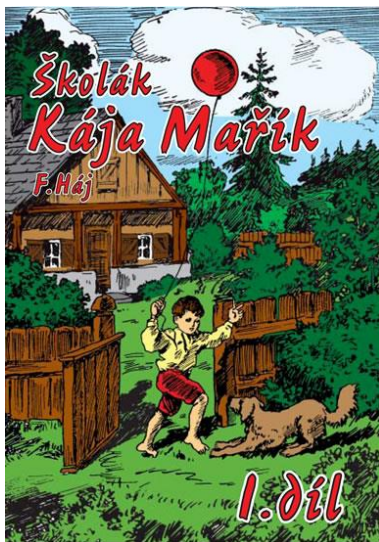
► Felix Háj (1887-1934)

► Vlastním jménem Marie Wágnerová,
roz. Černá

► *Školák Kája Mařík* (7 dílů, 1926-
1931)

► Některá další pokračování: *Kájovy děti*, *Kája Mařík v pohádce*, *Kájovy nejmilejší pohádky* aj.

► *Řidících Mária* (5 dílů, 1928-1931)

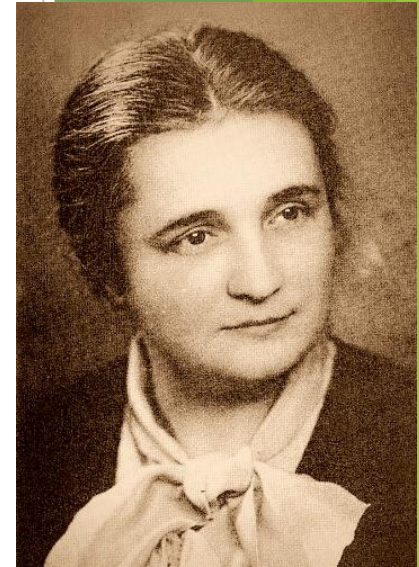
► Amálie Kutinová (1898-1965)

- Původní profesí lékárnice
- Spisovatelka - psala pro děti i dospělé
- Matka spisovatelky Marie Kubátové
- *Gabra a Málinka, povedené dcerky (1935)*
  - Další pokračování:

Gabra a Málinka ve městě,

Gabra a Málinka se učí latinsky,

Gabra a Málinka v čarovné zemi aj.

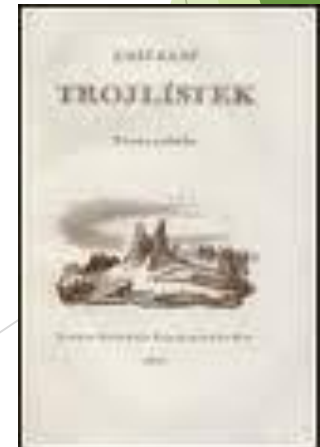

► Josef Knap (1900-1973)

► Pracoval v NM, později v Památníku národního písemnictví, psal i literárně-teoretické práce

► *Trojlístek* (1943)

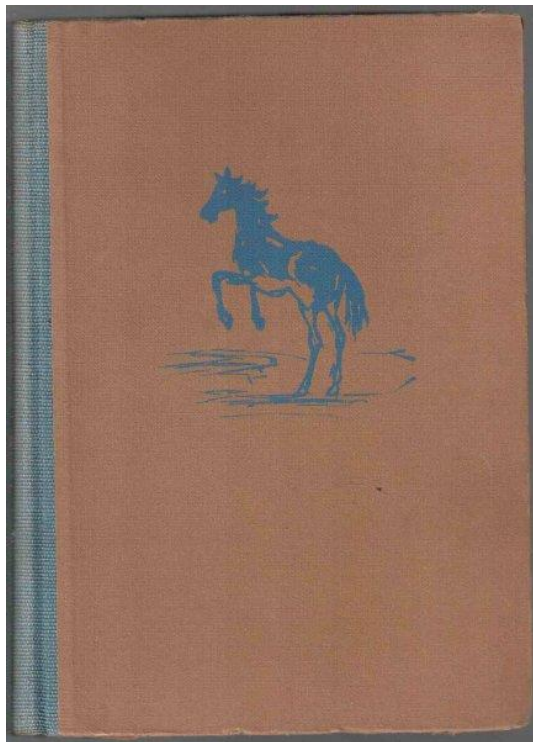

► František Křelina (1903-1976)

- Básník a prozaik, učitel
- Otec spisovatelky Hany Pražákové (biografická kniha *Nadějí tu žijem*)
- *Z bukového dřeva* (1943)
- *Zmijí dědek a jiné povídky pro mládež* (1945)
- *Můj otec kapitán* (1947)
- *Po meči a po přeslici* (z pozůstalosti)
- *Koho těší svět* (z pozůstalosti)
- Sborníky dětských prací: *Dětskýma očima*, *Děti své doby*

► Václav Prokůpek (1902-1974)

- Prozaik, literární publicista a kritik
- *Naše hříbátka* (1943, přeprac. 1969)

D) Chlapecká próza ve 30. letech (kluby, skauting, kempink, prázdniny)

- ▶ Ve 30. letech velmi populární
- ▶ V době protektorátu skauting likvidován
- ▶ Po roce 1948 (nejen) skautská literatura odstraňována
- ▶ Po 1989 znovu vydáván mj. Jaroslav Foglar
- ▶ Mnoho autorů:
  - ▶ Jaroslav Foglar
  - ▶ Jaroslav Novák
  - ▶ Josef Kratochvíl = J. K. Baby (*Stateční hoši, Rok junáků*)
  - ▶ Míla Habrová (*Vlčata ze ztraceného údolí*)
  - ▶ Josef Kovář (*Skautík Čiperka*)
  - ▶ Jan Mareš (*Tři orlí pera*)
  - ▶ Aj.

► Jaroslav Foglar (1907-1999)

► „Jestřáb“

► Vychovatel, redaktor,

šéfredaktor (Mladý hlasatel - *Záhada hlavolamu*; Vpřed; Junák),
vedoucí oddílu,

redaktor Melantrichu

► *Přístav volá* (1934)

► *Boj o první místo* (1936)

► *Hoši od Bobří řeky* (1937)

► *Chata v jezerní kotlině* (1939)

► *Historie Svorné sedmy* (1940)

► *Pod junáckou vlajkou* (1940)

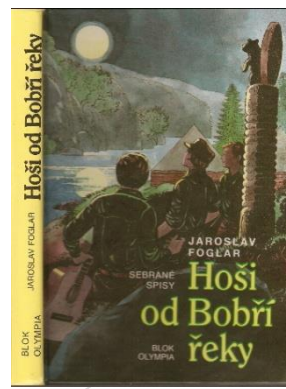
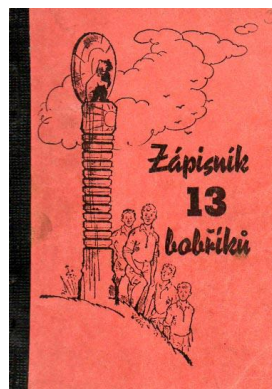
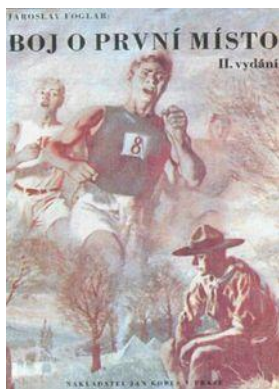
► *Tábor v Sluneční zátocě* (1940)

► *Záhada hlavolamu* (1941)

► *Když duben přichází* (1944)

- ▶ *Stínadla se bouří* (1947)
- ▶ *Tajemná řásnovka* (1965)
- ▶ *Poklad Černého delfína* (1967)
- ▶ *Tajemství velkého Vonta* (1986 české vydání v Německu, u nás 1992)
- ▶ Soubory her, návodů, popisků (např. *Zápisník 13 bobříků*, *Skautské hry v přírodě*) - často s Milošem Zapletalem
- ▶ Audio(vizuální) podoba jeho děl: *Záhada hlavolamu* (1969 seriál, 1993 film), *Stínadla se bouří* (rozhlas. seriál)

► Jaroslav Novák (1894-1965)

- „Bratka“
- „vodácký Foglar“
- Redaktor a šéfredaktor časopisu Junák
- *Skautská srdce* (1935, 1947 jako *Statečná srdce*)
- *Pod bílými plachtami* (1936)
- *Zelené jezero* (1939)
- *Vlád'a Nebojsa* (1942)
- *Bílá ruka* (1944) aj.

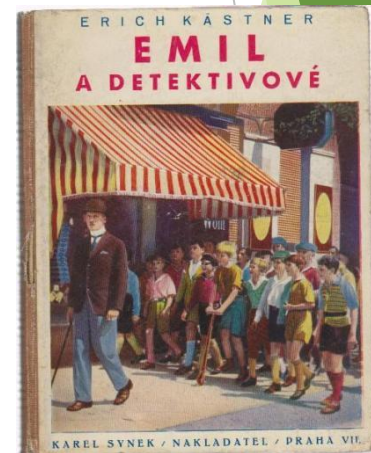
E) Prózy s detektivními a dobrodružnými motivy

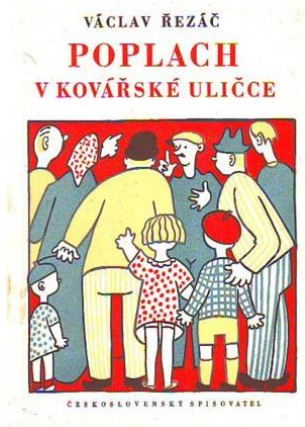
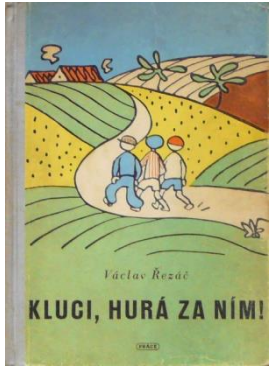
▶ Inspirace:

- ▶ Dětská detektivka E. Kästnera
- ▶ Klasikové světové detektivky (např. E. Wallace)

▶ Autoři:

- ▶ Václav Řezáč
- ▶ Eduard Fiker
- ▶ František Langer

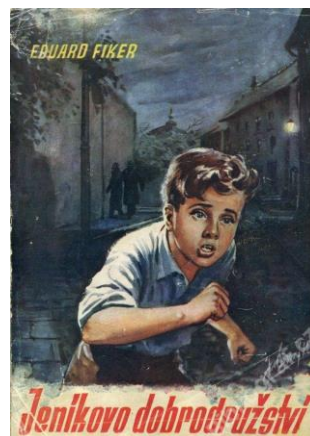

► Václav Řezáč (1901-1956)

- Vlastním jménem Václav Voňavka
- Spisovatel, novinář, vedoucí filmové dramaturgické skupiny, ředitel nakladatelství Československý spisovatel
- *Kluci, hurá za ním!* (1933)
- *Poplach v Kovářské uličce* (1934)
- *Čarovné dědictví* (1939)
- *Pohádky* (knižně posmrtně 1957)

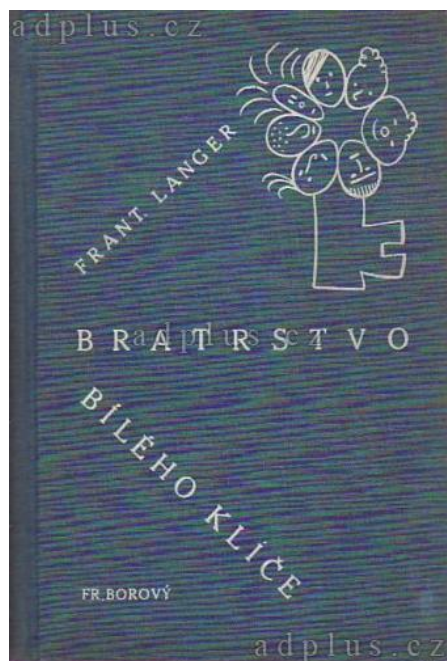
▶ **Eduard Fiker** (1902-1961)

- ▶ Strojní inženýr, houslista, spisovatel, filmový scenárista
- ▶ Psal detektivky i pro dospělé
- ▶ Intencionálně pro mládež:
  - ▶ *Černý blesk* (1937)
  - ▶ *Tajemný dům* (1937)
  - ▶ *Jeníkovo dobrodružství* (1943)

► František Langer

- *Bratrstvo bílého klíče* (1934)
- *Děti a dýka* (1942 v Londýně, u nás 1946)

F) Příběhová próza s historickou tematikou

▶ Autoři:

- ▶ **Eduard Štorch** - v této době stále publikoval a byl oblíbený
- ▶ **Jaromír John**
- ▶ **Jaroslav Janouch**
- ▶ **Vladimír Drnák**

▶ Eduard Štorch (1878-1956)

▶ Pravěk:

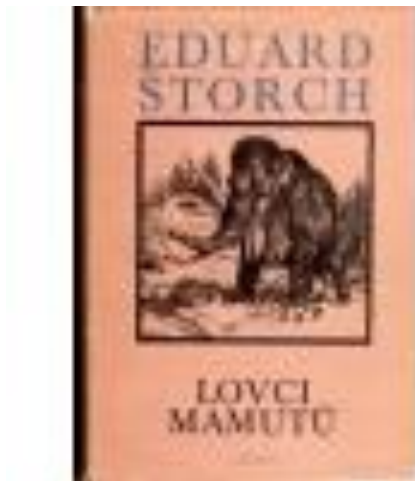
- ▶ *Lovci mamutů* (1918, roz. 1937, přepracoval jako *Lovci mamutů na Bílé skále*, 1946)
- ▶ *V šeru dávných věků* (1920)
- ▶ *Osada havranů* (1930, roz. o *Volání rodu*, 1954)
- ▶ *Minehava* (1950)
- ▶ Aj.

▶ České dějiny:

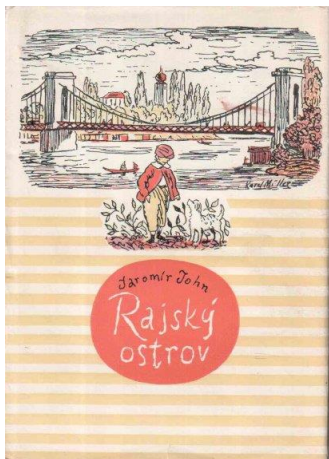
- ▶ *Zlomený meč* (1932)
- ▶ *O Děvín a Velehrad* (1939)
- ▶ *Zastavený příval* (1940)
- ▶ *Meč proti meči* (1946)

▶ Odborné práce:

- ▶ *Člověk diluviální* (1907) aj.

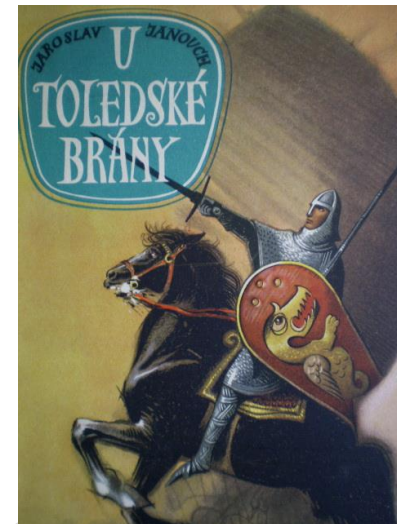
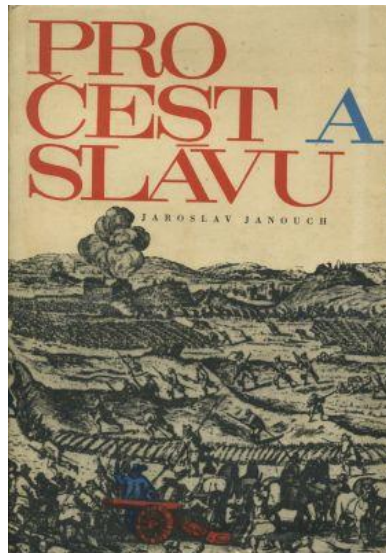

- ▶ **Jaromír John** (1882-1952)
  - ▶ Vlastním jménem Bohumil Markalous
  - ▶ Prozaik, teoretik umění, novinář, středoškolský učitel, univerzitní profesor estetiky
  - ▶ I teoretické články a statě
  - ▶ *Listy z vojny, jež jsem psal svému synovi* (1917, přeprac. jako *Tátovy povídačky*, 1921, 1934 přeprav. a rozš. jako *Narodil se*)
  - ▶ *Rajský ostrov* (1938)
  - ▶ *Topičovo australské dobrodružství* (1939)
  - ▶ *Vojáček Hubáček* (1939)

► Jaroslav Janouch (1903-1970)

- Učitel, ředitel školy, řídil edici pro děti v nakl. Vyšehrad
- *Pro čest a slávu* (1938)
- *U Toledské brány* (1944)
- Další: *Rozmarné pohádky* (1937), *Zpěv z pralesa* (1943), *Zajatci džungle* (1943)

► Vladimír Drnák (1894-1958)

- Vlastním jménem Jan Václav Rosůlek
- Poštovní úředník, pak beletrista z povolání
- *Kolja Mikolka* (1946)
- *Kolja Mikolka tankistou* (1946)
- *Za bílým půlkoněm* (1941)
- *Vtipohlavci* (1946)

**DĚKUJI VÁM
ZA POZORNOST!**